

Urejuje:

Jakob Dimnik,
učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani.

Št. 10. Ljubljana, 16. vel. travna 1896. XXXVI. leto.

Vsebina: Luka Jelenc: O zgodovinskem pouku v ljudski šoli. — Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — J. Ravnikar: Martin in Jera. — E. Gangl: Narodopisna českoslovska razstava v Pragi l. 1895. — Naši dopisi. — Vestnik.

O zgodovinskem pouku v ljudski šoli.

(Luka Jelenc.)

Zgodovinski pouk je v ljudski šoli razmeroma še mlada učna disciplina in zaradi tega njegova metodika še ne do cela dognana. Da, v malokaterem predmetu se postopa takó različno, kakor baš pri zgodovinskem pouku. Ker pa je pri temu predmetu takó skromno odmerjenem času mogoče le na jeden, najprikladnejši način doseči gotovih in dovoljnih uspehov, razmotriti nam je resno vse znane načine in izbrati najboljši, ljudski šoli najprikladnejši način.

Predno pa napišem nekoliko o metodiki zgodovinskega pouka, naj izpregovorim prav na kratko o njega važnosti.

Vážnost kake učne discipline v ljudski šoli se presoja potem, ali vpliva na učence formalno, t. j. ima vzgojilno moč, ali materialno, t. j. podaje jim potrebnih znanostij za življenje. Naravno torej, da se oni predmeti prištevajo najvažnejšim, ki vplivajo na učence na oba načina.

Kakó pa vpliva zgodovinski pouk? Zgodovina je kronologična bilježka fakt in dogodeb od tistega časa, kar se je človek zavedel, pa do današnjega dne. Te dogodbe pa niso slučajno nastale, temveč vsaka je posledica gotovih, čestokrat zelo skritih vzrokov, ki se po-kažejo le pazno motrečemu očesu in katere je treba spoznati, ako

hočemo zgodovinska fakta razumeti. Jasno je torej, da zgodovinski pouk bistri um.

Neizmeren, neprecenljiv pa je vpliv zgodovinskega pouka na srce. Spoznanje velikih značajev, krepostnih dejanj, navdušenje k posnemanju; z moraličnim gnjevom odvrnemo pogled od človeške podlosti, z zadoščenjem nas navda četudi počasni ali neizprosni in gotovi korak povračujoče Nemesis. Temeljito proučevanje zgodovine nas preveri, da se osveti vsaka pregreha, če ne vselej précej, pa v poznih rodovih. In to spoznanje ima v sebi veliko moralično silo, ublaži srce in povzdigne moraliteto.

S tem pa vpliva tudi na voljo; saj se nam kaže v zgodovini dejanski izpolnjena človeška volja. Iz zgodovine povzamemo, kakó mogočna je človeška volja, koliko lahko učini dobrega in zlega. Očividno je, da nam to krepi voljo. Ker pa je — kakor sem že omenil — baš zgodovina učiteljica morale, morala pa odločuje našo dobro ali zlo voljo, razvidno je, kakó zgodovinski pouk našo dobro voljo krepi in torej blagodejno vpliva na naša dejanja.

Zgodovinski pouk bistri razum, blaži srce in krepi voljo, torej je formalno izvrstno vplivajoč učni predmet.

Razmotriti nam je sedaj še, kakó vpliva zgodovinski pouk v materialnem pogledu, kake vrednosti so v njem dosežene vednosti za praktično življenje.

Zgodovina je najboljša učiteljica v toli potrebnem spoznanji različnih časovnih znamenj. V zgodovini vidimo, da imajo jednaki vzroki vedno jednake posledice, vidimo: kaj je bilo človeštvu v korist, kaj v škodo in se učimo, upogniti se časovnim zahtevam, kar je neobhodno potrebno, ako nočemo priti ž njimi v kolizijo. Znanje zgodovine nas usposobi za politično samostojnost, osamosvoji nas ter nas stori razsodne in neodvisne od časnikarskega mnenja. Koliko je pa to vredno v današnjem času, ni mi treba posebe poudarjati.

Zgodovina nas uči ljubiti domovino: brez znanja zgodovine ni domoljubja. Domoljubje pa je ona vez, ki nas veže v jedno rodbino, je najboljši porok varnosti imetja in trajnega miru; zakaj domoljubje nas stori oprezne in — rekel bi — skoro nekako bojazljive pri uživotvarjanji novih idej, varuje nas prenapetostij ter pogubnih ekstremnih teženj in je na ta način podlaga srečnemu rodbinskemu življenju.

Iz teh kratkih potez že razvidimo, kakó zgodovinski pouk torej tudi materialno vpliva, ker nam nudi vednosti, ki so za praktično življenje eminentne važnosti, osobito v sedanjih časih, ki hidra anarhizma in socializma preti uničiti vse stebre miru in varnosti, ki z omamljivo silo vpliva na nerazsodno maso in zmagovito hitro pridobiva vedno širše polje. Maso ljudstva še nikdar ni vodil razum, to vidimo v zgodovini; vporabljali so jo brezvestni in odločni sleparji.

Mislim, da navedene točke zadostujejo, da nas uverijo o važnosti zgodovinskega pouka in da nam dajejo dosti povoda, resno delati na to, da se tej disciplini, ki zavzema doslej v ljudski šoli nekako podrejeno mesto pasterke, z dobro metodiko pripomore do onih zaželenih in trajnih uspehov, katere, kakor smo videli prej, prav urejeni zgodovinski pouk lahko doseže in ki so toli dobrodejnega vpliva v socialnem življenji.

Zdaj, ko sem izpregovoril o važnosti zgodovinskega pouka, stopiti mi je korak dalje ter govoriti o gradivu temu pouku.

Veliko težavo dela učitelju skrbna izbira učnega gradiva za zgodovinski pouk. Da tu ne gremo napačno, izbirati nam je snov po vtemeljenih načelih. Ta načela določujejo obseg in vsebino gradiva zgodovinskemu pouku.

Za obseg gradiva veljajo nastopna načela:

1. Popolni pouk v svetovni zgodovini ni v ljudski šoli niti mogoč, niti potreben. Tega načela mi ni treba dalje vtemeljevati, opozorim le na to, da nam za to nedostaja časa, in da bi učenci naši takega pouka ne razumeli. Tudi nimajo vsi zgodovinski dogodki jednake vzgojevalne moči, ne enakega interesa za mladino, katera ne razume mnogo zgodovinskih prikazov, pa še veliko menj vé ceniti.

2. Kar je mogoče, naj se temeljito poučuje na naših narodnih šolah zgodovina našega slovenskega naroda, ter zgodovina avstrijska v obče.

Tudi te točke mi ni treba na široko vtemeljevati. Naravno je, da naj vsakdo svoj narod in svojo ožjo in širšo domovino čišla in ljubi. In to je samo mogoče, če vsak posameznik svojo domovino dobro pozna v zemljepisnem in zgodovinskem pogledu, zakaj, ponovim še jedenkrat, brez domovinoznanstva ni domoljubja. Šolska mladina naj se torej napeljuje, da spozna duha in značaj, dela, napore, usodo vsega naroda, kakor tudi posameznih imenitnih oseb in to radi tega, da razumeva preteklost in da bo vedela prav ceniti pridobitve sedanjih časov.

Pri določitvi gradiva zgodovinskemu pouku po vsebini se nam je držati sledečih načel:

1. Zgodovinski pouk v ljudski šoli naj ne bode jednostransk, da bi se oziral le na politično stran, da bi bil samo povestnica o knezih in vojskah, da bi našteval samo suhoparna fakta, imena in števila. Za nasprotstva narodov in držav, za bitve in dolgotrajna obleganja otroci nimajo razuma, in to tudi ne moremo zgodovino imenovati. Tako gradivo zadošča samo radovednosti učeče se mladine in napolni glavo z neplodovito učenostjo, razuma pa ne bistri, ne blaži srca ter ne krepi volje. Ne mudimo se pri zgodovinskem pouku samo pri palačah in na dvorih, pojdimo v prijazno kmetsko kočjo ter opazujmo

prava, нрав in običaje preprostega naroda. Opozarjati nam je na to, kakó so vplivale na narod razne vladne naredbe, trgovstvo, denar, mesta, plemstvo, vojske in zveze z drugimi državami. Zgodovinski pouk, kateri se peča samo z državo in zanemarja narod, je samo okostnik.

Če vse to prevdarimo, razvidimo takoj, da so nam kulturne slike pri zgodovinskem pouku neobhodno potrebne. Ako poučujemo zgodovino takó, da združujemo politično stran s kulturnimi slikami, imela bo učeča se mladina hasek od nje. Mozeg in kri, svežost in življenje dobi zgodovinski pouk šele, ako se vtopimo v posebnosti narodovega življenja.

Ne bom pretresoval, ali je v naših berilih snov zgodovinskemu pouku izbrana po teh načelih, izjavim le, da se mi to nikakor ne zdi. Ko učitelj pride na novo šolo, priučiti se mora o različnih razmerah svojega krajnega delokroga, zakaj zgodovinski pouk se mora najprej ozirati na pripovedke, gradove in druge zgodovinske spomenike šolskega okoliša. Ko vzame to tvarino, potem se mu je šele opirati na berilo. Tu pa pogrešamo snovij naši domači zgodovini popolnoma. Kakó naj spozna naša mladina mili narod samo iz beril „Stari Slovani“ in „Hiše starih Slovanov“? Kje so tu navedeni naši možje, ki so žrtvovali za svoj narod, za svojo ožjo in širšo domovino vse, tudi življenje? Velik del zgodovine slovenskega naroda je v turških bojih. Kakó lepo bi spoznali in vedeli ceniti učenci hrabre čine naših pradedov, ko bi se obravnaval v lepih zgodovinskih črticah Kacijanar, Herbert Turjaški, Turn, Andrej Turjaški! Mislim, da bi take slike veliko bolj vplivale formalno in materialno na mladino, nego da bremo, kako je Aleksander Veliki krotil divjega žrebca.

Ni mi dalje pretresovati snovi zgodovinskemu pouku v naših berilih, ker, ako ni izbrana prav srečno, nismo krivi učitelji, ki se nam je strogo držati predpisov podrobnega učnega načrta, izražam le željo, da bi se podrobni načrti v tem smislu preuredili, in preosnovali naše čitanke.

Slednjič mi je še izpregovoriti o metodiki zgodovinskemu pouku.

V tej so razni pedagogi kaj različnega mnenja gledé obče priznanega pedagogijskega načela, da nam je namreč postopati od bližnjega do daljnega, od znanega do neznanega, od lažjega do težjega. Nekojim je to, kar nam je po času bližje kot znano in to jim napoti, da poučujejo zgodovino regresivno. Drugi so zopet mnenja, da je to, kar je kraju bližje, znano in to jim zopet daje povod, da poučujejo zgodovino progresivno. Tretji se ravna po načelu: od lažjega do težjega ter povdarjajo, da so najlažje in najpriprostejše patriarhalčne razmere, poučujejo torej kronologično.

Da si izvolimo pravi učni vsposed, moramo poznati bolj natanko smer navedenih metod.

1. Regresivna metoda. Tu začnemo s sedanjostjo in gremo nazaj do najstarejših časov od perijode do perijode. Zaradi mnogih nedostatkov se je izreklo mnogo pedagogov zoper to metodo. Zapletenih razmer našega modernega življenja ne razumejo otroci takó lahko, kakor priprostejše razmere starejših dob. Zagovorniki in prijatelji regresivne metode imajo pred očmi le politično zgodovino; kakor hitro se pa združi s kulturno, ne moremo pričeti s sedanjimi kulturnimi razmerami.

2. Progresivna metoda se naslanja na zemljepis, ki pouk v zgodovini oživilja in dopolnjuje. Pri progresivnem pouku izidemo iz šolske sobe na domači kraj, šolski okoliš i. t. d., ter se oziramo pri tem pouku na zgodovinske podatke. Iz tega se že razvidi, da tem potom ne pride zgodovina do samostojnosti in je nekak „appendix“ zemljepisa. Če poučujemo zgodovino po tej metodi, nedostaje ji kronologične vezi.

3. Prvotna, najbolj razširjena, najbolj naravna in pedagogiško prava metoda pri zgodovini je kronologična. Zakaj, vtemeljiti je prav lahko. Začne pri zgodovinsko verjetnih dogodkih in dospe do današnjih dnij. To je najnaravnejša pot, ker je ista, kakor so se vršili politični dogodki in razvijale kulturne razmere.

Pri tem pa nikakor ne rečem, da začnimo poučevati v naših ljudskih šolah o najstarejših narodih. Nikakor! V 3. šolskem letu začnimo z Rudolfom Habsburškim in pojdimo do današnjih dnij takó, da bode tanka nit vezala najvažnejše dogodke avstrijske monarhije. V 4. šolskem letu začnimo z ustanovitvijo vzhodne krajine ter razširjajoč tvarino prejšnjega leta nadaljujmo v nepretrgani vrsti do današnjih dnij.

Pa ni dosti, da otroci vedó samo o zgodovinskih dogodkih, podlaga vsi zgodovini mora biti zemljepis. „Alle Geschichte wird der Jugend in die Luft geschrieben, wenn Geographie nicht die Basis ist“, pravi Schleiermacher.

Učitelj mora tudi gledati, da stori otrokom zgodovinski pouk prijeten, da ga oživi in dopolnjuje. Kakó se to zgodi? S čitanjem pesmij, pripovedek in pravljic zgodovinskega obsega. Preprosto ljudstvo vé mnogo zgodovine. Vé o kralji Matjažu, o princu Evgeniu, o Napoleonu, o revolucijah, o Lavdonu in Radeckyju, o Turkih, o 30 letni vojski itd. Od kod vé ljudstvo vse to? Ali iz šole? Kar so se naučili v šoli, to se je žalibože največkrat že razkadilo. Od kod torej ta znanost? Razven nekakega ustnega izročila je pesem, narodna pesem, katero mora ljudstvo zahvaliti za zgodovinsko znanje. Kar narod poje, to razume, verjame in zapomni. Iz tega lahko povza-

memo, kolike važnosti so zgodovinske pesmi, in v naših čitan-kah bi jih ne smeli pogrešati. Obravnava narodnih pesmij zgodovinske vsebine ne provzročuje učitelju težkoč, ker so tu veljavni isti obče priznani principi, kakor pri obravnavi drugih beril v vezani besedi. Pri obravnavi pripovedek in pravljic zgodovinske vsebine naj se pa opusti vsa kritična razprava o njihovem početku in izviru. Opusti naj se pa tudi vsa razprava o dozdevnih nedoslednostih in dvoum-nostih. Povdarjati se pa ima vsekako zgodovinska podlaga.

Končujoč povdarjam le še, da če je kje na mestu zahteva, da naj učitelj ne gre nikdar nepripravljen v šolo, gotovo je to najbolj pri zgodovinskem pouku, pri učencih pa: *repetitio est mater studiorum*.

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

E.

Od pragmatične sankcije do Franc Jožefa I.

(1713—2. grudna 1848.)

4. Ferdinand I. (1835.—2. grudna l. 1848.).

(Dalje.)

Erdeljski Rumuni so se tudi vzdignili zoper Madjare, na mnogo-brojno obiskanem taboru v Blaževu dné 12. vel. travna zahte-vali enakopravnost z drugimi narodi in se izrekli zoper zdru-ženje z Ogersko. Erdeljski Nemci so se pa pridružili Madjarom. Ru-munski narodni odbor se je pripravljaj na upor zoper vojsko, katero je poslala ogerska vlada na Erdeljsko. Tako se je začela grozovita vojska med Madjari in Rumuni, pogorelo je mnogo vasi in poginilo obilo ljudi.

Tudi v sedanji Rumuniji je nastala revolucija, kar je napotilo Ruse, da so posedli deželo. Ruska vojska je bila torej v obližju Ogerske in ni bilo pričakovati, da bi se vzdignila zoper Hrvate in Srbe.

Dné 22. mal. srpana l. 1848. se je sešel državni zbor na Dunaju. V tretji seji je predlagal J. Kudlich, da se osvobodi kmet tlake in sploh gajšćinskih bremen. Po dolgem pogajanju se je sprejel predlog z dostavkom, da se dovoli grajšćakom odškodnina za nekatere dolžnosti podložnih kmetov. Cesar se je že dné 12. vel. srpana povrnil na Dunaj in pozneje pritrdil sklepom državnega zbora. Med zasedanjem državnega zbora so se zopet ponavljali na Dunaju nemiri, katere so povzročile dogodbe na Ogerskem. Demokratična stranka se je zave-zala z Madjari, kateri so poslali na Dunaj poslanstvo tedaj, ko je šel